

فصلنامه علمی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی  
دوره ۱۵، شماره ۳ (پیاپی ۵۲)، پاییز ۱۳۹۹  
شاپای چاپی ۵۹۶۸-۲۵۳۸ شاپای الکترونیکی ۵۹۵۸-۲۵۳۸  
<http://jshsp.iaurasht.ac.ir>

مقاله پژوهشی  
صص. ۷۲۴-۷۰۹

## تبیین اثرات و پیامدهای جابجایی سکونتگاه‌های روستایی در محدوده سدهای استان خوزستان

صادق الهیاری - دانش آموخته دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران  
نصراله مولائی هاشجین\* - استاد گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران  
تیمور آمار - دانشیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران  
پرویز رضائی - دانشیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۷/۳۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۱/۲۶

### چکیده

ایجاد سدها باعث تغییر الگوهای کاربری اراضی، آب و سایر منابع طبیعی شده و می‌تواند در گستره‌ای وسیع تاثیرات منفی برجای بگذارد. این تغییرات سبب وارد آمدن خسارت به روستاییان شده و ارائه خدمات اجتماعی و غیره را با مشکلاتی مواجه می‌سازد. در این تحقیق اثرات سد سازی در استان خوزستان و پیامدهای آن بر روستاهای محدوده مورد مطالعه بررسی شده است. روش جمع‌آوری اطلاعات در این تحقیق، کتابخانه‌ای-پیمایشی است و از فن مصاحبه و پرسش‌گری استفاده گردید. محدوده جغرافیایی این تحقیق ۱۲۲ سکونتگاه روستایی در پشت سدهای کارون ۳ و گتوند علیا بوده که در شهرستان‌های ایذه، گتوند و دهدز پراکنده شده‌اند. تعداد نمونه مورد مطالعه در محدوده جغرافیایی با استفاده از فرمول کوکران شامل ۳۶ روستا و ۳۹۷ خانوار می‌باشد. روش نمونه‌گیری با توجه به تعداد نمونه‌ها، روش‌های طبقه‌ای و تصادفی انتخاب گردید. همچنین، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات به دست آمده و بیان اثرات سیاست مداخله در نظام اسکان محدوده مورد مطالعه و ترسیم چشم‌انداز مطلوب نظام اسکان، از مدل سوات (SWOT) استفاده شده است. نتایج بررسی و تجزیه و تحلیل نشان داد که جابجایی اجباری باعث از بین رفتن روستاها و راه‌های روستایی، تغییر فرهنگ بومی، افزایش جمعیت حاشیه نشین در شهرها، مهاجرت ناخواسته افراد و سرگردانی و آواره شدن در شهرها و ایجاد تضادهای اجتماعی، هزینه‌های زیاد جابجایی مردم و اسکان مجدد، افزایش بیکاری در شهرها و ایجاد مشاغل کاذب، از بین رفتن اراضی حاصلخیز و کاهش تولیدات کشاورزی، از بین رفتن اماکن عمومی، تاسیسات اقتصادی، اماکن فرهنگی و مذهبی و احساس بی هویتی و مشکلات روحی و روانی در روستاهای محدوده مورد مطالعه شده است.

واژه‌های کلیدی: سکونتگاه‌های روستایی، سد، پیامدهای اجتماعی- فرهنگی، مهاجرت، خوزستان

#### نحوه استناد به مقاله:

الهیاری، صادق، مولائی هاشجین، نصراله، آمار، تیمور و رضائی، پرویز. (۱۳۹۹). تبیین اثرات و پیامدهای جابجایی سکونتگاه‌های روستایی در محدوده سدهای استان خوزستان. *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۳(۱۵)، ۷۰۹-۷۲۴.

[http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article\\_672816.html](http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_672816.html)

## مقدمه

هم اکنون تقریباً نیمی از رودهای بزرگ جهان حداقل دارای یک سد بزرگ هستند. نحوه احداث و پیامدهای اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی و غیره سدها به صورت مسئله‌ای جهانی مطرح شده است که اثربخشی سدها بر جوامع و آبادی‌های مجاور، نحوه معیشت مردمان و ساکنان حوزه‌های پیرامون و نیز اکوسیستم‌ها از اینگونه مسائل به شمار می‌رود (Rezvani et al, 2013: 96). احداث سدهای بزرگ به واسطه مزایای اجتماعی و هزینه‌های زیاد آن‌ها و با وجود منافع زیاد آن، مضراتی را نیز به همراه داشته که در پاره‌ای از موارد جبران‌ناپذیر هستند، این موضوع مورد توجه اقتصاددانان و همچنین دانشمندان عرصه‌های اجتماعی قرار گرفته است (Darvishi et al, 2012:107). در خیلی از این تحقیقات ادعا شده که مزایای اقتصادی مورد نظر، از پروژه‌هایی که برای بهره‌برداری از منابع آب طراحی شده، حاصل نشده و همچنین، پیش‌بینی‌های ضروری برای کاهش مضرات زیست محیطی، اقتصادی و اجتماعی به درستی انجام نشده است. حتی برخی سازمان‌های بین‌المللی، مطالعاتی به منظور متوقف کردن پروژه‌های تامین آب در کشورهای در حال توسعه انجام داده‌اند. به همین دلیل، در مدیریت منابع آب، توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مورد توجه قرار گرفته و تأثیرات زیست محیطی و انسانی که حاصل این مطالعات است، اهمیت روز افزون یافته است (Sattamsand, 2007:126). سدهای احداثی می‌توانند تأثیرات ژئومورفیک و هیدرولوژیکی بر روی اکوسیستم منطقه داشته باشند (Sadeghi et al, 2017: 11) به طوری که تنوع و تغییر در اکوسیستم ساحلی در نتیجه احداث سد، تغییرات زیست محیطی را در برداشته و بر گونه‌های گیاهی و جانوری منطقه و در مواردی، بر از بین رفتن آن‌ها اثرگذار است، در واقع این تغییرات با پیچیده تر شدن اکوسیستم‌ها بیشتر می‌شود (William, 2006: 338).

برای اذین بردن آثار منفی اکولوژیکی و زیست محیطی سدها، وضع قوانین حمایتی و استراتژی‌های مدیریتی در زمینه حفاظت از محیط زیست می‌تواند راه حل موثری باشد. سدها اثرات مثبت نیز دارند. نتایج تحقیقاتی در هلند نشان می‌دهد که کشاورزان برای مدیریت بهتر آب بر روی زمین‌های کشاورزی، تعیین سودآوری اقتصادی، تدوین استراتژی‌ها و تصمیمات عملی در زمینه مدیریت آب، روی به روش‌های مدرن در تأمین آب مورد نیاز کشاورزی بخصوص تأمین آب از سدهای اطراف خود برای کشاورزی آورده‌اند، که باتوجه به استفاده از این منبع آب، کشاورزی در منطقه رشد و گسترش بیشتری نسبت به قبل داشته است (De vos 2006:192). سدها همچنین می‌توانند سهم عمده‌ای در تأمین آب مورد نیاز برای فعالیت‌های کشاورزی در مناطق مختلفی که با بی‌آبی مواجه شده‌اند و شرایط احداث سد نیز در آنجا مناسب است، داشته باشند. سدها بر روی اقتصاد مناطق پیرامونی خود نیز اثرگذار بوده و در بسیاری از موارد موجبات رشد و شکوفایی اقتصادی را از طریق تأمین آب مورد نیاز صنایع، کشاورزی، شرب و غیره به همراه دارند (Jafaei & Shamsi Thani, 2014:6). نتایج تحقیقاتی بر روی سد بزرگ آسوان در کشور مصر نشان می‌دهد که این سد علاوه بر اینکه کنترل کننده ذخیره آب فراهم شده دریاچه ناصر می‌باشد، از طریق فراهم کردن آب قابل پیش‌بینی برای تولیدات کشاورزی در فصول تابستان، آب مورد نیاز کشاورزی منطقه را نیز تأمین کرده و موجبات رشد کشاورزی، رونق تولیدات کشاورزی، رونق حمل و نقل و در نهایت پویایی مصر شده است (Strzepek et al, 2008:115). به طور کلی در کنار اثرات مثبتی که سدسازی می‌تواند داشته باشد و سکونتگاه‌های روستایی با توجه به ساختارهای اقتصادی و اجتماعی خود، در مواردی تأثیرات مثبتی از تاسیس سدها متقبل می‌شوند، اما تأثیرات منفی حاصل از ایجاد آن‌ها برای این مناطق نیز کم نیست. در واقع، ایجاد سدها هرچند سبب اشتغالزایی در بخش صنعت برای روستاییان، افزایش درآمدزایی، حضور فعال روستاییان در فعالیت‌های غیرکشاورزی و غیره می‌شود، ولی در صورت عدم مدیریت و برنامه‌ریزی پایدار چه قبل و چه بعد از ایجاد سد برای روستاهای پیرامون، مسائل عمده تری از جمله مهاجرت بی‌رویه، تغییرشغل روستاییان، کاهش تولید و بهره‌وری از منابع آب و خاک و بطور کلی تخریب بسیاری از روستاها را به دنبال خواهد داشت (Khoyeh, 2013: 22).

در جهان حدود ۴۱ تا ۸۱ میلیون نفر در اثر احداث سدهای بزرگ مجبور به جابجایی و ترک محل زندگی خود می‌باشند. (World commissionondams, 2000: 36) این جابجایی اجباری، از نوع مهاجرت‌های دائمی-آن هم نه به امید دستیابی به یک زندگی قابل قبول بلکه به امید دستیابی به مشاغل مرتبط- است که همه افراد خانوارها را در بر می‌گیرد (Feldman et al, 2003:163). این رخداد نه تنها زمینه ساز مهاجرت، بلکه اثرات و پیامدهای نامطلوب دیگری نظیر فقر، کاهش و از بین رفتن منابع درآمدی و فرصت‌های شغلی، از دست دادن معیشت پایدار، توسعه نابرابر منطقه‌ای، بی‌ثباتی سیاسی-اجتماعی، کاهش تحرک اجتماعی،

فروپاشی کالبدی و افزایش شکنندگی زیست محیطی را برای عرصه‌های فضایی (روستاها)، به عنوان منابع نقطه‌ای که از دیرباز سهم قابل توجهی در اقتصاد محلی و ناحیه‌ای داشتند، بدنبال داشته است (Scudder, 2005: 258) از بین پیامدهای ذکر شده، فقر و اسکان مجدد افراد جابجا شده بیشتر مورد توجه سیاستگذاران بوده است. چرا که، این پیامدها خود سبب بیکاری، حاشیه نشینی و از دست دادن زمین زراعی شده است (World Bank, 2001:734) به همین خاطر از مهمترین مسائل سدها در زمان اجرا و پس از آن توجه و بررسی ابعاد محیط زیستی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و بحث جابجایی سکونتگاه‌هایی است که در پشت مخزن سد قرار می‌گیرند. گاهی آثار کلی این جابجایی به صورت مشکلات اجتماعی و اقتصادی از جمله بیکاری، ناهنجاری‌های اجتماعی نظیر جرم و جنایت، کاهش تولید، مهاجرت‌های ناخواسته و بیماری‌های روانی و احساس بی‌هوودگی و از دست دادن پشتوانه فرهنگی ظاهر می‌شود. ایجاد سدها باعث تغییر الگوهای کاربری اراضی، آب و سایر منابع طبیعی شده و می‌تواند در گستره‌ای وسیع تأثیرات منفی بگذارد. این تغییرات سبب وارد آمدن خسارات به روستاییان می‌شود و به همین دلیل ساختار اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و شبکه‌های مربوط گسیخته شده و ارائه خدمات اجتماعی و غیره را با مشکلاتی مواجه می‌سازد. احداث سد و پروژه‌های وابسته به آن گاهی با پیامدهای منفی توأم بوده است و این اثرات همواره محیط‌های فیزیکی، بیولوژیکی و اقتصادی اجتماعی را تحت تأثیر خویش قرار می‌دهد (Mirzai et al, 2011:7).

یکی از این معضلات و مسائل اجتماعی و اقتصادی، اسکان مجدد مهاجرین روستایی و شهری است که به سبب ایجاد سد مجبور به ترک محل زندگی خود شده‌اند. درارتباط با اسکان مجدد تقسیم بندی‌های مختلفی تاکنون براساس معیارهای مختلف مانند اجباری یا داوطلبانه بودن، برنامه‌ریزی شده یا بدون برنامه‌ریزی، باکمک یا بدون کمک، و غیره صورت گرفته است. اسکان مجدد برنامه‌ریزی نشده اسکان مجددی هستند که منشأ، دلایلی بجز بالابردن مستقیم سطح زندگی و رفاه مردم است. اگرچه ممکن است به این هدف نیز نائل آیند (Sadeghi et al, 2017:112). درحالی که اسکان مجدد برنامه‌ریزی شده با هدف بهره‌مندی بیشتر ساکنین شهرها و روستاها از خدمات اجتماعی، اقتصادی و گاهی فرهنگی صورت می‌گیرد. مطالعات نشان می‌دهند که رابطه نزدیکی بین دلایل جابجایی و تجمع، و میزان موفقیت آن‌ها وجود دارد. اساساً شناس موفقیت اسکان مجدد و تجمع‌های داوطلبانه و برنامه‌ریزی شده بسیار بیشتر از اسکان مجددی اجباری و برنامه‌ریزی نشده است. در بیشتر اسکان مجددی برنامه‌ریزی نشده، میزان مشارکت و همکاری مردم چندان زیاد نیست (Asayesh & Amirazodi, 2014: 40).

فیصل<sup>۱</sup> (۲۰۱۰) معتقد است در گذشته، اسکان مجدد و جابجایی از بالا به پایین و دولت محور بوده و از مشارکت عمومی امتناع می‌شده است؛ بنابراین منجر به تولید مسکنی که مردم تمایلی به آن نداشتند و در مکانی که هیچ‌کس خواستار زندگی در آن نیست، شده است (Ahmadi Vand, 2014: 29). این موضوع روی اشتغال مهاجرین تأثیر مستقیم داشته و باعث کاهش اشتغال بعد از اسکان مجدد در آن محدوده شده است (Asayesh & Amirazodi: 2014: 41). در انجام هر تحقیق علمی مطالعه و بررسی تحقیقات و پژوهش‌هایی که در ارتباط با موضوع مورد بررسی انجام شده و در اصلاح پیشینه تحقیق نام دارد، لازم و ضروری است چرا که بدون دستیابی به نتایج تحقیقات دیگران توسعه و تکامل آن‌ها، امکان رسیدن به پاسخ مناسب و تجزیه و تحلیل بهتر میسر نیست. درخصوص تأثیرات مثبت و منفی ایجاد سدها بر نواحی پیرامونی ارزیابی‌های بسیاری در ابعاد کالبدی، اجتماعی و اقتصادی انجام شده که به نتایج مشابهی منجر شده است که در جدول (۱) به پاره‌ای از آن‌ها اشاره شده است.

جدول ۱. تحقیقات و مطالعات مرتبط با موضوع مورد مطالعه

نویسنده	سال	موضوع	نتیجه
Philip	2009	اثرات زیست محیطی و اجتماعی سد تاگوموری برزیل	وضعیت بد زیست محیطی باعث نابودی بسیاری از گونه‌های زیست محیطی رودخانه شده که به شدت بر زندگی و اقتصاد مردم تاثیر گذاشته است.
Surya et al	2008	تاثیرات نامساعد زیست محیطی احداث سد های بزرگ و کوچک نمونه: هند	وزش نسیم از سمت جریان آب سد به سمت سکونتگاه‌ها باعث انتقال و شیوع مالاریا و بیماری‌های دیگر برای ساکنین و در روستاهای کوچک بیکاری روستاییان به دلیل زیر آب رفتن زمین‌ها می‌شود.
Campbell	2013	تاثیرات اجتماعی و زیست محیطی سد گورجس چین	با ایجاد سد روند فرسایش و رانش زمین و نابودی زمین‌های کشاورزی و در نتیجه مشکلات اقتصادی در محدوده سد تشدید شده است.
Wildi	2010	بررسی مخاطره آمیز ایجاد سد ها	در بسیاری موارد ضرر ایجاد سد ها از سود آن‌ها بیشتر است. ایجاد بعضی سد ها علاوه بر آسیب‌های زیست محیطی، تبعات منفی اقتصادی و اجتماعی مانند مهاجرت ساکنین روستاها و شهرهای اطراف و به زیر آب رفتن سطح وسیعی از یک منطقه می‌شود.
Choper et al	2016	بررسی رابطه محیط زیست و انسان	یکی از مهمترین اثرات اجتماعی و اقتصادی سد سازی بر روستاهای اطراف، ازدست دادن سکونتگاه‌ها، اراضی کشاورزی، مراتع و ابنیه موجود در این روستاها می‌باشد.
Mirzai, et al	2011	تاثیرات اجتماعی سد ها بر مردم حوزه تحت تاثیر سد، با بررسی سه سد بزرگ کارون ۳، کارون ۴ و گتومد علیا	ایجاد این سد ها در بسیاری روستاها باعث از بین رفتن برخی منابع و تغییر نظام معیشت، اختلال در امور بهداشتی و سلامت، از بین رفتن برخی فرصت‌های شغلی و ایجاد فرصت‌های دیگر، توسعه ارتباطات و بالاخره تغییر در ساختار اجتماعی و فرهنگی این روستاها شده است.
Darvishi et al	2012	چشم انداز مطلوب نظام اسکان سکونتگاه‌های روستایی مستقر در دریاچه سد سیمره (مورد: دهستان زیر تنگ)	جابجایی اجباری روستاییان پیامدهایی از جمله بیکاری، فقر، مهاجرت، فشارهای روحی و روانی برای روستاییان و حاشیه نشینی و وقوع جرائم برای شهرهای همجوار شده است.
Shamsi thani & Jafaei	2013	بررسی اثرات اجتماعی اقتصادی سد شیرین دره بجنورد با استفاده از رویکرد تحلیل عوامل استراتژیک (swot)	احداث این سد از مهاجرت روستاییان به شهرها جلوگیری کرده و باعث بهره وری اراضی، ثبات اجتماعی و اقتصادی و روستاهای مجاور شده است.
Khoyeh et al	2013	بررسی تغییرات فرصت‌های اشتغال ساکنین روستاهای مستغرق بر اثر ساخت سد ها (مورد مطالعه: سد کارون ۴)	تخریب زمین‌های کشاورزی بیشترین و تغییر مسیرهای حمل و نقل کمترین تاثیر را بر وضعیت اشتغال روستاهای حومه سد داشته است.
et Kimiyai al	2015	ارزیابی اثرات تجمعی زیست محیطی احداث سد های متوالی بر روی رودخانه کارون	شاخص‌های زیست محیطی در سد های زنجیره‌ای بر روی رودخانه نشان از آلودگی بیشتر آن طی سد سازی‌های اخیر است. که باعث مریضی و مشکلاتی برای مصرف کنندگان از آب خام رودخانه می‌شود.
Yaqoubi Farani et al	2016	ارزیابی اثرات اکولوژیکی احداث سد فدایمی بر توسعه کشاورزی منطقه	ارزیابی آثار زیست محیطی طرح باعث افزایش کیفیت محیط زیست، ارتقای سطح رفاه، کاهش نارضایتی همگانی و پیشگیری از تخریب منابع طبیعی می‌گردد.

Source: Philip, 2009; Surya et al, 2008; Campbell, 2013; Widi, 2010; Chaper et al, 2016; Mirzai et al, 2011; Darvishi et al, 2012; Khoyeh, et al Kimiyai et al, 2015

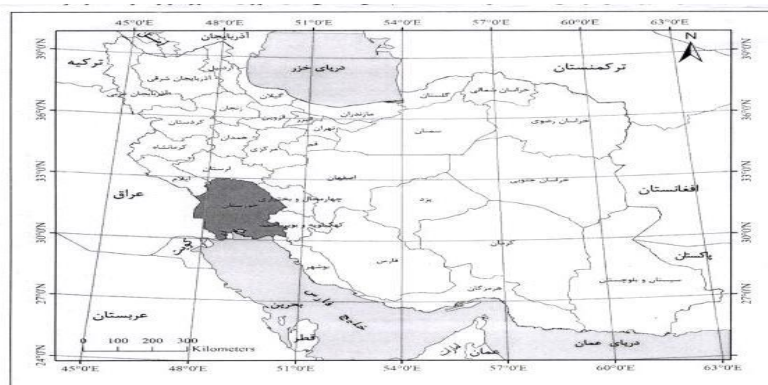
توجه به مطالعات انجام شده در رابطه با این پژوهش می‌توان گفت که در پژوهش‌های صورت گرفته به وسیله محققانی که در جدول (۱) ارایه شده بر این نکته تاکید گردیده که احداث سد ها تاثیرات مخربی بر سکونتگاه‌های اطراف خود گذاشته، هر چند که یعقوبی فرانی و همکاران (۲۰۱۶) و شمسی تانی و جافی (۲۰۱۳)، برخلاف نظرات این محققین عقیده دارند که ایجاد سد ها در ارتقای سطح رفاه و کاهش نارضایتی مردم به خاطر ایجاد شغل‌های جدید و ثبات اجتماعی و اقتصادی روستاهای مجاور تاثیرات مثبت داشته‌اند. تحقیق حاضر به دنبال این است تا نتایج و تاثیرات ایجاد سد ها در استان خوزستان را بررسی و مشخص نماید که ایجاد این سد ها چه تاثیرات منفی بر سکونتگاه‌های اطراف خود گذاشته است؟ از آنجایی که ایجاد بعضی از سد ها تاثیراتی در جابجایی و یا وضعیت سکونتگاه‌های اطراف نداشته است، تمرکز این تحقیق روی دو سد کارون ۳ و گتوند علیا بوده که بیشترین حجم جابجایی و تاثیر را بر روستاها و شهرهای اطراف خود گذاشته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که: ایجاد این سد ها در استان خوزستان به دلیل ویژگی ساختاری و کارکردی خاص، نظام اسکان در محدوده اجرایی خود را به شدت تحت تاثیر قرار داده به صورتی که حدود ۱۲۲ روستا تحت تاثیر قرار گرفته که ۸۶ روستا کاملا به زیر آب رفته و بقیه راه‌های ارتباطی و مراتع و گاهی زمین های کشاورزی آنان به زیر آب رفته، در کنار این‌ها می‌توان نابودی آثار فرهنگی و باستانی در محدوده مورد مطالعه را اضافه نمود. اگرچه بر اثر این رخداد، تغییر و تحول نظام اسکان محدوده مورد مطالعه امر اجتناب ناپذیری است، نکته حائز اهمیت این است که تغییر این نظام به درستی و به صورت عقلایی انجام نگرفته است. بررسی‌های اولیه نشان می‌دهد که مداخله انجام گرفته مبتنی بر نگاهی تک ساختی و فن محور (عدم رویکرد نظام وار، یکپارچه فضایی) بدون توجه به منافع و تعلقات روحی و مکانی کنشگران اصلی نظام اسکان محدوده (مردم) بر منافع خود تاکید داشته، با اتخاذ سیاست جابجایی، با خرید دارایی‌های اقتصادی ساکنان، زمینه خروج آن‌ها را بدون تامین منافع درازمدت آن‌ها فراهم ساخته است. این اقدام پیامدهایی را برای روستاییان از جمله بیکاری، فقر، مهاجرت، فشارهای روحی-روانی و برای سکونتگاه‌های انسانی دیگر نظیر شهرها، بروز مشکلاتی چون حاشیه نشینی، وقوع جرم و جنایت ... به دنبال داشته است.

## روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت و روش شناسی توصیفی-تحلیلی است. در این روش ابتدا وضعیت نظام اسکان و سیاست‌های مداخله توصیف گردید، سپس، اثرات سیاست مداخله در نظام اسکان محدوده متأثر از احداث سد مورد تحلیل قرار گرفت و در نهایت، با توجه به نقاط قوت، ضعف و فرصت‌ها و تهدیدها، الگوی مطلوب مداخله در محدوده مورد مطالعه تدوین شد. روش جمع‌آوری اطلاعات در این تحقیق، روش کتابخانه‌ای-پیمایشی است و از فن مصاحبه و پرسشگری (در چارچوب روش میدانی) استفاده گردید. محدوده جغرافیایی این تحقیق ۱۲۲ سکونتگاه روستایی در پشت سدهای کارون ۳ و گتوند علیا بوده و با توجه به پراکندگی جغرافیایی، در شهرستان‌های ایذه، گتوند و دهدز پراکنده شده‌اند. تعداد نمونه مورد مطالعه در محدوده مورد مطالعه شامل ۳۶ روستا و ۳۹۷ خانوار می‌باشد. برای تعیین حجم نمونه خانوارها، از فرمول کوکران استفاده گردیده است. در این فرمول با بهره‌گیری از سطح اطمینان ۹۵ درصد، ضریب خطا ۵ درصد و واریانس ۰/۲۵ حجم نمونه برابر با ۳۹۷ خانوار (از کل ۱۵۸۷) خانوار تعیین گردیده و پرسش‌نامه‌ها به وسیله سرپرستان خانوارها تکمیل گردید. روش نمونه‌گیری با توجه به تعداد نمونه‌ها، روش‌های طبقه‌ای و تصادفی انتخاب گردید. همچنین، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات به دست آمده و بیان اثرات سیاست مداخله در نظام اسکان محدوده مورد مطالعه و ترسیم چشم‌انداز مطلوب نظام اسکان، از مدل سوات (SWOT) استفاده گردید.

## قلمرو جغرافیایی پژوهش

استان خوزستان با مساحتی بالغ بر ۶۴۰۵۵ کیلومتر مربع در جنوب غربی ایران بین ۲۹ تا ۳۳ درجه شمالی و ۴۷ تا ۵۰ درجه شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار گرفته است. این استان از غرب با کشور عراق، از شمال با استان لرستان و ایلام، از شرق با استان‌های چهارمحال و بختیاری و کهگیلویه و بویراحمد و از جنوب با استان بوشهر و خلیج فارس همسایه است. بارندگی در منطقه در دوره ۳۵ ساله در ایستگاه‌های کلیماتولوژی گتوند و ایذه به ترتیب ۴۱۲ و ۴۱۴ میلی‌متر و در ایستگاه سردشت در غرب این شهرستان‌ها ۵۰۸ میلی‌متر است. میانگین سالانه دما ۲۵ درجه سانتیگراد در هر دو ایستگاه گزارش شده است. میانگین تبخیر سالانه (۱۳۶۲ تا ۷۴)، ۲۸۴۱ میلی‌متر و در بازه زمانی (۱۳۸۲ تا ۹۴) برابر با ۳۱۷۲ میلی‌متر بوده، میانگین رطوبت نسبی سالانه ۴۶/۵ درصد در ایستگاه‌های گتوند و ایذه بوده است. تیپ اقلیمی منطقه نیز براساس مدل دمارتن و آمبرژه، گرم و نیمه خشک است (Meteorological Organization of Khuzestan Province, 2016).



شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

تعداد جمعیت استان خوزستان براساس سرشماری نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵ برابر با ۴۷۱۰۵۰۹ نفر بوده که خانوارهای این استان ۱۲۸۰۶۴۵ بوده که از این تعداد ۹۸۵۳۶۱ خانواز شهری و ۲۹۴۱۷۷ خانوار را روستایی تشکیل می‌دهند. رشد سالانه این استان در دهه ۹۵-۸۵ برابر با ۱/۳۴ بوده که ۲/۰۶ برای شهرهای استان و ۰/۰۲- برای جمعیت روستایی استان بوده که نشان از رشد منفی جمعیت در جامعه روستایی استان است. به طوری که رشد جمعیت روستایی استان در دهه ۸۵-۷۵ برابر با ۱/۶۱ بوده است. شهرهای ایذه و گتوند در شرق استان خوزستان واقع شده و براساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ در

شهرستان ایذه ۱۹۸۸۷۱ نفر زندگی می‌کنند که از این تعداد ۱۲۴۸۸۹ نفر شهری و ۷۳۹۸۲ نفر روستایی بوده که تعداد مردان ۹۹۵۲۱ نفر و تعداد زنان ۹۹۳۵۰ نفر بوده است، در همین سال در شهرستان گتوند ۶۵۴۶۸ نفر زندگی کرده که از این تعداد ۴۴۳۵۷ نفر شهری و ۲۰۷۰۶ نفر روستایی بوده‌اند، تعداد مردان در این شهرستان در سال ۱۳۹۵، بالغ بر ۳۳۷۵۳ نفر و تعداد زنان ۳۱۷۱۵ نفر بوده است. تعداد کل روستاهایی که تحت تاثیر این سدها قرار گرفته‌اند ۱۲۲ روستا می‌باشد که ۸۶ روستا به طور کلی در محدوده مخزن سد واقع شده و کل عرصه و اعیان آن‌ها از بین رفته است و مابقی یا راه‌های ارتباطی آن‌ها قطع شده و یا قسمتی از زمین‌های کشاورزی و مراتع آن‌ها به زیر آب رفته است، جمعیت کل منطقه ۱۰۱۳۷ نفر با ۱۵۸۷ خانوار براساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ برآورد شده است. متوسط بعد خانوار در منطقه ۶/۵۱ نفر بوده است، بالاترین بعد خانوار مربوط به روستای لب رود با میانگین ۹/۵ نفر و پایین‌ترین بعد خانوار مربوط به عسگرآباد است که صرفاً دارای یک نفر بوده است (Statistics Center of Iran: 2009) روستاهای این منطقه از نظر درآمدی بسیار فقیرند. به طوری که درآمد سرانه افراد از متوسط استان پایین‌تر و از نظر شغل غالباً دامدار و کشاورز هستند. اغلب کشاورزی در این روستاها دیم بوده و دامداری به صورت سنتی انجام می‌گیرد. در برخی از روستاها به دلیل فقر مراتع، افراد مجبورند همراه با گوسفندهای خود کوچ کنند. افراد ساکن در این محدوده از ایل بختیاری و بیشتر از طایفه‌های منجری، عرب کمره‌ای و بهداروند هستند. زبان و گویش اهالی بختیاری محلی و فارسی است.

## یافته‌ها و بحث

### یافته‌های توصیفی

از مجموع ۳۹۷ سرپرست خانوار که در محدوده مورد مطالعه پرسش‌نامه‌ها را تکمیل نموده‌اند، حدود ۹۵/۵ درصد آنان مرد و ۴/۵ درصد زن بوده است، از مجموع کل سرپرستان خانوارهای نمونه مورد مطالعه، ۴۴/۳ درصد آنان دارای سنی بین ۲۰-۴۰ سال داشته و ۴۸/۹ درصد در گروه سنی ۴۱ تا ۶۰ سال قرار گرفته و ۸/۵ درصد نیز سنی بالای ۶۱ سال داشته‌اند. شغل بیشتر این افراد کشاورزی و دامپروری همزمان بوده به نحوی که ۴۶/۴ درصد این افراد به طور همزمان به شغل کشاورزی و دامپروری مشغول بوده‌اند، البته کشاورزی در این محدوده بیشتر به شکل معیشتی بوده و افراد از دامداری هم به صورت استفاده از چندین گوسفند و یا گاو جهت استفاده خود و خانواده یا فروش محدود محصولات دامی در حجم محدود استفاده می‌کنند، از نظر سطح سواد بیشترین تعداد با ۱۲۸ نفر و ۳۲/۲ درصد دارای سواد در دوره ابتدایی بوده‌اند.

جدول ۲. توزیع فراوانی درصد پاسخ دهندگان بر حسب سن، جنس، شغل و سواد

شرح	مشخصات فردی و عمومی سرپرستان خانوار	فراوانی	درصد
سن	بین ۲۰-۴۰ سال	۱۷۶	۴۴/۳
	بین ۴۱ تا ۶۰	۱۹۸	۴۸/۹
	۶۱ سال به بالا	۲۳	۸/۵
	مجموع	۳۹۷	۱۰۰
جنس	مرد	۳۷۹	۹۵/۵
	زن	۱۸	۴/۵
شغل	مجموع	۳۹۷	۱۰۰
	دامداری	۹۳	۲۳/۴
	کشاورزی	۱۱۲	۲۸/۳
	کشاورزی و دامداری	۱۸۴	۴۶/۴
سواد	سایر	۸	۲
	خواندن و نوشتن	۱۲۸	۳۲/۲
	ابتدایی	۱۴۷	۳۷
	راهنمایی	۶۴	۱۶/۱
	متوسطه	۳۱	۷/۸
	دانشگاهی	۸	۲
	بیسواد	۱۹	۴/۸

## یافته‌های تحلیلی

یکی از مهمترین مسائل سدها در زمان اجرا و پس از آن، بررسی ابعاد محیط زیستی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آن‌ها بوده و هست. یکی از این ابعاد، بحث جابجایی سکونتگاه‌هایی است که در پشت مخزن سد قرار می‌گیرند. در بسیاری از موارد آثار کلی این جابجایی به صورت مشکلات اجتماعی و اقتصادی از جمله بیکاری، ناهنجاری‌های اجتماعی نظیر جرم و جنایت، کاهش تولید، مهاجرت‌های ناخواسته و بیماری‌های روانی و احساس بیهودگی و از دست دادن پشتوانه فرهنگی ظاهر شود. ایجاد سدها باعث تغییر الگوهای کاربری اراضی، آب و سایر منابع طبیعی شده و می‌تواند در گستره‌ای وسیع تأثیرات منفی بگذارد. با توجه به اهداف تحقیق ابتدا وضعیت نظام اسکان و سیاست‌های مداخله توصیف گردید، سپس، اثرات سیاست مداخله در نظام اسکان محدوده متأثر از احداث سد مورد تحلیل قرار گرفت و در نهایت، با توجه به نقاط قوت، ضعف و فرصت‌ها و تهدیدها، الگوی مطلوب مداخله در محدوده مورد مطالعه تدوین شده است. به منظور جمع بندی و نتیجه‌گیری تحقیقات به عمل آمده و پس از تجزیه و تحلیل کمی داده‌ها که براساس تجزیه و تحلیل داده‌های آماری حاصل از پرسش‌نامه‌ها صورت گرفته، داده‌های آماری به روش تعیین ضریب همبستگی بین متغیرها، و تجزیه و تحلیل کیفی با استفاده از روش سوات (SWOT) صورت گرفته است. داده‌های آماری حاصل از نتایج پرسش‌نامه‌های تکمیلی به صورت متغیرهای جفتی براساس روش همبستگی مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته و ضرایب همبستگی بین متغیرها مورد محاسبه قرار گرفته است. بین شغلی که افراد اظهار تمایل کردند، نسبت به رضایت آن‌ها از شغل فعلی ارتباط کمی وجود دارد، به نحوی که ضریب همبستگی آن برابر با ۰/۰۶ یعنی به صفر نزدیک است و تقریباً می‌توان گفت ارتباط منطقی بین این دو متغیر وجود ندارد. وضعیت ارتباط بین شغل فعلی و تمایلشان نسبت به همین شغل، مورد سنجش و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. ضریب بدست آمده نشان از همبستگی شدید بین این دو متغیر است، بطوری که ضریب همبستگی بین آن‌ها برابر با ۰/۸۹ می‌باشد. بنابراین شاهد ارتباط منطقی بین این دو متغیر هستیم. به نحوی که افرادی که در حال حاضر به فعالیت کشاورزی و دامداری اشتغال دارند، دوست دارند همین شغل را ادامه دهند.

طبق تجزیه و تحلیل و محاسبات آماری، ضریب همبستگی شدیدی بین هویت فرهنگی افراد نسبت به تعلق محیطی آن‌ها وجود دارد. محاسبات آماری نشان می‌دهد که ضریب همبستگی این دو متغیر ۰/۹۷ است که نشان از وجود همبستگی شدید بین این دو می‌باشد. با توجه به علاقه شدید آن‌ها نسبت به محیط و روابط خویشاوندی، ضریب همبستگی بین این دو متغیر شدید و برابر با ۰/۹۸ می‌باشد. بنابراین جابجایی باعث ضعف روابط خویشاوندی و تعلقات قومی می‌شود. که این امر می‌تواند باعث ایجاد گسستگی در روابط خویشاوندی آن‌ها گردد. با توجه به اینکه در جوامع روستایی بعثت نوع فعالیت‌های اقتصادی کاملاً به محیط وابسته هستند، این ویژگی باعث شده که علاقه شدیدی نسبت به محیط داشته باشند و به عبارتی با آن عجین شده‌اند و همین موضوع باعث شده تا محیط جزء جدایی ناپذیر زندگی شان باشد و طبیعتاً جدایی از آن برای افراد سخت خواهد بود و محاسبات آماری حاکی از آن است که نسبت ارتباط عدم رضایت به جدایی از محیط به تعلق محیطی افراد از ضریب همبستگی کاملاً شدیدی و برابر با ۰/۹۹ یعنی نزدیک به یک برخوردار است. در بحث برنامه ریزی توسعه روستایی، مشارکت مردم در امر برنامه‌ریزی می‌تواند از مهمترین عوامل موثر در هر نوع برنامه‌ریزی باشد. ارتباط بین دو متغیر عملکرد مسئولین و اطلاع مردم از پیامد ایجاد سد مورد بررسی قرار گرفته و نتایج نشان دهنده عدم ارتباط این دو موضوع بوده و ضریب همبستگی ۰/۱۳- نشان از ضریب همبستگی منفی یا عدم همبستگی دارد. بنابر این می‌توان نتیجه گرفت که مسئولین امر بسیاری از مردم را از نتایج ایجاد سد آگاه نکرده بودند. با توجه به اهمیت مشارکت مردمی، عملکرد مسئولین دولتی نسبت به نظر خواهی از افراد محلی در خصوص رضایت از احداث سد، مورد بررسی قرار گرفته که نتایج آماری حاکی از ارتباط ضعیف بین این دو متغیر است و از ضریب همبستگی پایینی برابر با ۰/۱۷ برخوردار می‌باشد. برعکس اعتماد مردم نسبت به عملکرد مسئولین دولتی، مردم نسبت به عملکرد معتمدین محلی خود اعتماد بیشتری دارند. به طوری که طبق جدول بین اعتماد مردم نسبت به، عملکرد معتمدین محلی ارتباط مستقیمی با ضریب همبستگی برابر با ۰/۹۱ وجود دارد. نظر به اینکه جوامع روستایی نسبت به جوامع شهری از محرومیت بیشتری برخوردار هستند و طبیعتاً از وضعیت درآمدی کمتری نیز برخوردار هستند و در ارتباط با اسکان مجدد، اکثر افراد مشمول جابجایی، گزینه اسکان در شهر را انتخاب می‌کنند، ولی از آنجایی که با درآمد پایینی مواجه هستند و معمولاً قیمت زمین در شهر بالا می‌باشد، از افراد در خصوص توان خرید زمین در شهر با توجه به درآمدشان سوال شده است. محاسبات آماری نشان می‌دهد که بین این دو متغیر ارتباط معنی‌داری وجود دارد که ضریب همبستگی آن برابر با ۰/۷۳ می‌باشد.

جدول ۳. ضریب همبستگی متغیرهای مورد بررسی

ردیف	متغیر اول	متغیر دوم	ضریب همبستگی
۱	رضایت شغلی افراد	تمایل شغلی افراد	۰/۰۶
۲	شغل فعلی افراد	تمایل شغلی افراد	۰/۸۹
۳	میزان درآمد خانوار	توان خرید زمین	۰/۷۳
۴	تعلق محیطی	هویت فرهنگی	۰/۹۷
۵	تعلق محیطی	روابط خویشاوندی	۰/۹۸
۶	تعلق محیطی	عدم رضایت جدایی از محیط	۰/۹۹
۷	اطلاع افراد از پیامد ایجاد سد	رضایت از عملکرد مسئولان	-۰/۱۳
۸	نظرخواهی از افراد	رضایت از عملکرد مسئولان	-۰/۱۷
۹	اعتماد مردم به مسئولان دولتی	رضایت از عملکرد مسئولان	-۰/۲۱
۱۰	اعتماد مردم به مسئولان محلی	رضایت از عملکرد معتمدان محل	۰/۹۱

## تحلیل سوات

ماتریس سوات امکان تدوین چهار انتخاب یا راهبرد متفاوت را فراهم می‌آورد که البته برخی از راهبردها با یکدیگر هم پوشانی داشته و یا به طور همزمان و هماهنگ با یکدیگر اجرا می‌شوند. در جدول (۴) این راهبردها نشان داده است.

جدول ۴. راهبردهای چهارگانه تحلیل سوات

SWOT		محیط داخلی	
		قوت‌ها (S)	ضعف‌ها (W)
محیط خارجی	فرصت‌ها (O)	راهبرد تهاجمی (حداکثر - حداکثر)	راهبرد انطباقی (حداقل - حداکثر)
	تهدیدها (T)	راهبرد اقتضایی (حداکثر - حداقل)	راهبرد دفاعی (حداقل - حداقل)

تکنیک یا ماتریس سوات، ابزاری برای بازشناسی ضعف‌ها و قوت‌های داخلی و شناخت تهدیدها و فرصت‌های موجود در محیط خارجی آن به منظور سنجش وضعیت و تدوین راهبردهایی برای هدایت و کنترل آن سیستم است. به طور اجمالی می‌توان گفت که این تکنیک ابزاری برای تحلیل وضعیت و تدوین راهبرد است، که از طریق: الف) بازشناسی و طبقه بندی قوت‌ها و ضعف‌های درون سیستم، ب) بازشناسی و طبقه بندی فرصت‌ها و تهدیدهای موجود در محیط خارج سیستم، ج) تکمیل ماتریس سوات و تدوین راهبردهای گوناگون برای هدایت سیستم در آینده، صورت می‌گیرد (Golkar, 2005: 49).

## - شناسایی شاخص‌های راهبردی عوامل درونی و بیرونی

ماتریس ارزیابی عوامل درونی، یا<sup>۱</sup> IFE ابزاری برای بررسی عوامل داخلی است. در واقع نقاط قوت و ضعف واحدهای سازمان را ارزیابی می‌کند. ماتریس ارزیابی عوامل بیرونی<sup>۲</sup> EFE ابزاری برای تجزیه و تحلیل نحوه پاسخگویی و مواجهه مدیران سازمان به فرصت‌ها و تهدیدهای خارج سازمان است (Movahed et al, 2014:185) پس از شناسایی عوامل داخلی و خارجی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای سدسازی در محدوده مورد مطالعه را مشخص کرده و در ماتریس‌های عوامل درونی و خارجی برای هر یک از این عوامل امتیازی برحسب اهمیتی که هر یک از این عوامل در محدوده مورد مطالعه دارند در نظر گرفته می‌شود. نحوه امتیاز دهی به هر کدام از عوامل داخلی و خارجی در اینجا به گونه‌ای است که تعیین ضریب عوامل، عددی بین صفر تا یک است. رتبه هر یک از عوامل خارجی با توجه به کلیدی و عادی بودن و همچنین عوامل داخلی نیز با توجه به کلیدی یا عادی بودن قوت‌ها و ضعف‌ها، به ترتیب رتبه ۴ یا ۳ (به نقاط قوت) و رتبه ۲ یا ۱ (به نقاط ضعف) اختصاص پیدا کرده است. در ضمن، روند رتبه دهی به گونه‌ای است که از فرصت استثنایی به سمت ضعف بحرانی، میزان رتبه کمتر می‌شود. یعنی، از ۴ به ۱ می‌رسد. برای تهیه ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی، پس از بررسی عوامل و فهرست کردن آن و تعیین ضریب آن‌ها (از صفر تا

1. Internal Factor Evaluation  
2. External Factor Evaluation



یک) و همچنین رتبه هر یک از عوامل (ضعف‌ها و تهدیدها و رتبه ۱ و ۲ و قوت‌ها و فرصت‌ها رتبه ۳ و ۴) (و تضریب آن‌ها در یکدیگر نمره نهایی هر یک از عوامل به دست می‌آید). از جمع نمره‌های نهایی، بین ۱ تا ۲/۵ نشان دهنده ضعف داخلی و تهدید خارجی و جمع نمره‌های نهایی بین ۲/۵ تا ۴ نشان دهنده قوت داخلی و فرصت خارجی است. پس از تعیین نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها در جدول SWOT، بر اساس روش وزن دهی و نمره گذاری، عوامل خارجی و داخلی به طور مجزا ارزیابی شد. نتایج حاصل از دو مرحله تحلیل عوامل داخلی و تحلیل عوامل خارجی و در نهایت ترکیب عوامل، تعیین راهبرد شده است.

برای تهیه ماتریس ارزیابی پنج مرحله زیر انجام گرفته است:

۱. بررسی و شناسایی عوامل داخلی و خارجی
۲. وزن دهی (ضریب) به عوامل فهرست شده از صفر تا چهار
۳. رتبه دادن، که عدد در نظر گرفته شده بین یک تا چهار است. جهت قوت‌ها و فرصت‌ها رتبه ۳ و ۴ و برای ضعف‌ها و محدودیت‌ها رتبه ۱ و ۲ در نظر گرفته شده است.
۴. ضریب هر عامل در رتبه مربوطه ضرب تا نمره نهایی بدست آید.
۵. از مجموع نمره‌های نهایی متعلق به هر یک از عوامل، مجموع نمره‌های عوامل داخلی و خارجی تعیین می‌شود.

#### جدول ۵. شاخص‌ها و راهبردهای روش سوات

نقاط ضعف W	نقاط قوت S	سوات
فهرست نقاط ضعف	فهرست نقاط قوت	
استراتژی WO	استراتژی SO	فرصت‌ها O
با فرصت‌ها نقاط ضعف را از بین ببرد.	بناقص قوت از فرصت‌ها می‌شود استفاده کنید	فهرست فرصت‌ها
استراتژی WT	استراتژی ST	تهدیدات T
نقاط ضعف را کاهش دهید و از تهدیدات بپرهیزید	برای احتراز از تهدیدات از قوت‌ها استفاده کنید	فهرست تهدیدات

#### - عوامل داخلی طرح اسکان مجدد

چنانچه از تحلیل جدول (۶) بر می‌آید امتیاز حاصله از ارزیابی عوامل داخلی (نقاط قوت و ضعف) برابر با ۲/۴۶ می‌باشد. با توجه به مطالب ارائه شده عدد کمتر از ۲/۵ بیانگر ضعف داخلی سیستم می‌باشد لذا عدد ۲/۴۶ نیز بیانگر ضعف داخلی سیستم بوده و می‌تواند از عوامل مؤثر در عدم موفقیت اسکان مجدد روستاها به حساب آید و تبعات اقتصادی- اجتماعی را در پی داشته باشد.

#### جدول ۶. ماتریس ارزیابی نقاط قوت و ضعف ناشی از عوامل داخلی در اسکان اجباری سکونتگاه‌های داخل مخزن سد

ردیف	عامل	مؤلفه	عوامل	نمره	ضریب	نمره نهایی	
S1	فرصت‌ها (O)	اقتصادی	وجود آب وهوای مطبوع و متدل در فصول گرم سال	۴	۰/۰۲	۰/۰۸	
S2			تنوع تولیدات غذایی، دامی و کشاورزی و صنایع دستی	۴	۰/۰۳	۰/۰۱۲	
S3			وجود مراتع غنی و دامداری در منطقه	۴	۰/۰۳	۰/۰۱۲	
S4			بهره گیری از نیروی کار کل افراد خانواده در اقتصاد خانوار	۳	۰/۰۴	۰/۰۱۲	
S5			امکانات بالقوه گردشگری	۴	۰/۰۴	۰/۰۱۶	
S6			وجود پهنه‌های زیستی متنوع گیاهی و جانوری	۳	۰/۰۲	۰/۰۶	
S7		اجتماعی	فرهنگی	انسجام و تعامل اجتماعی بالا بین روستاییان منطقه	۳	۰/۰۳	۰/۰۹
S8				وجود حس همکاری بین مسئولین محلی و دولتی	۳	۰/۰۳	۰/۰۹
S9				اعتماد به تصمیم گیرندگان محلی و دولتی	۳	۰/۰۳	۰/۰۹
S10				وجود حس همکاری بین افراد محلی	۳	۰/۰۳	۰/۰۹
S11				نبودنش در بین روستاها و شهرهای همجوار	۳	۰/۰۳	۰/۰۹
S13				نوع دوستی و کمک به یکدیگر در سختی‌ها و مشکلات	۴	۰/۰۴	۰/۱۹
S14				وجود روابط خویشاوندی	۴	۰/۰۴	۰/۰۱۲
S15				بالا بودن روحیه گرم ومیهمان نوازی در مردم منطقه	۴	۰/۰۳	۰/۰۱۲
S16		۳	۰/۰۳	۰/۰۹			
W1	نقاط ضعف (W)	اقتصادی	درآمد پایین واقتصادضعیف	۲	۰/۰۳	۰/۰۶	
W2			تخریب وازبین رفتن اراضی زراعی ومسکونی	۱	۰/۰۴	۰/۰۴	

۰/۰۸	۰/۰۴	۲	تولید سنتی و معیشتی	فرصت	W۳	
۰/۰۲	۰/۰۲	۱	وجود اقلیم سرد کوهستانی			W۴
۰/۰۶	۰/۰۳	۲	راه های صعب العبور			W۵
۰/۰۶	۰/۰۳	۲	وابستگی به اقتصاد محلی			W۶
۰/۰۲	۰/۰۲	۱	محدودیت زمین‌های کشاورزی			W۷
۰/۰۶	۰/۰۳	۲	عدم توانایی خرید زمین در شهر			W۸
۰/۰۶	۰/۰۳	۲	نداشتن مهارت فنی لازم برای جذب در مشاغل جدید در شهرها و روستاهای جدید			W۹
۰/۰۶	۰/۰۳	۲	افزایش قیمت زمین به سبب تأسیسات سد			W۱۰
۰/۰۸	۰/۰۴	۲	جابجایی اجباری			W۱۱
۰/۰۸	۰/۰۴	۲	اسکان اجباری			W۱۲
۰/۰۳	۰/۰۳	۱	تعارض و تفاوت فرهنگی بین متولیان احداث سدوروستاییان	W۱۳		
۰/۰۸	۰/۰۴	۲	عدم وجود امکانات رفاهی	W۱۴		
۰/۰۴	۰/۰۴	۱	فرهنگ سنتی و بومی	W۱۵		
۰/۰۳	۰/۰۳	۱	فقر فرهنگی	W۱۶		
۲/۴۶	۱	۷۸	مجموع			

### – عوامل خارجی طرح اسکان مجدد

نتایج حاصل از ارزیابی نقاط فرصت و تهدید از عوامل بیرونی در اسکان اجباری سکونتگاه‌های داخل مخزن سدهای استان خوزستان نشان دهنده امتیاز ۲/۱ است که چون کمتر از ۲/۵ می‌باشد، مبین شرایط نامطلوب این بخش است. نتایج این مرحله نشان می‌دهد که تهدیدها در بحث اسکان اجباری زیاد بوده و وضعیت نامطلوب را نشان می‌دهد. در نتیجه، این موضوع یعنی اسکان اجباری، از لحاظ عوامل داخلی و همچنین عوامل خارجی در تحلیل سوات وضعیت نامطلوبی داشته و به طور کلی با وضعیت "مخاطره آمیزی" مواجه است. برای خروج از این وضعیت نیازمند راهبردهای خاص خود است. با توجه به اینکه در این طرح جابجایی سکونتگاه‌ها به دلیل واقع شدن در مخزن سدها، اجباری و اجتناب ناپذیر بوده و طبیعتاً نمی‌تواند راهبرد تدافعی (WT) اعمال شود، باید در بحث مکانیابی روستاها، برای جابجایی افراد از فرصت‌های موجود به هر نحوی استفاده کرد و همچنین باید راهبردی به کار گرفت تا ضعف‌ها را به حداقل رساند و با تهدیدها مقابله کند.

### جدول ۷. ماتریس ارزیابی نقاط فرصت و تهدید ناشی از عوامل بیرونی در اسکان اجباری سکونتگاه‌های داخل مخزن سد

ردیف	عامل	مؤلفه	عوامل	نمره	ضریب	نمره نهایی
S۱	فرصت‌ها (O)	اقتصادی	امکان استفاده از روش‌های نوین آبیاری کشاورزی	۴	۰/۰۲	۰/۰۸
S۲			دریافت خسارت زیاد از دولت و دریافت نقدی بهای زمین‌های مزروعی و مسکونی و باغی	۳	۰/۰۳	۰/۰۹
S۳			امکان توجه به گردشگری و بالفعل شدن قابلیت‌های گردشگری به ویژه طبیعت گردی و ورزش‌های زمستانی و امکان ایجاد شغل‌های وابسته به گردشگری و اکوتوریسم	۴	۰/۰۴	۰/۰۱۶
S۴			بهره مندی از خدمات بهداشتی، آموزشی و رفاهی سد در مناطق دیگر	۳	۰/۰۲	۰/۰۶
S۵			امکان ایجاد شغل خدماتی جدید نظیر طبیعت گردی و آبی‌پروزی	۳	۰/۰۳	۰/۰۹
S۶			ایجاد جاذبه‌های گردشگری و رونق گردشگری نظیر احداث بزرگترین پل بر روی رودخانه	۴	۰/۰۳	۰/۰۱۳
S۷	اجتماعی	فرهنگی	افزایش سطح سواد	۳	۰/۰۱	۰/۰۳
S۸			توانمندسازی زنان و کودکان از طریق آموزش	۳	۰/۰۱	۰/۰۳
S۹			افزایش سطح عمومی بهداشت	۳	۰/۰۱	۰/۰۳
S۱۰	فرهنگی	فرهنگی	ارتقاء فرهنگ اجتماعی	۳	۰/۰۱	۰/۰۳
S۱۱			جذب گردشگر	۳	۰/۰۲	۰/۰۶
W۱	تهدیدها (T)	اقتصادی	کاهش سطح معیشت مردم محلی	۲	۰/۰۲	۰/۰۴
W۲			از دست رفتن زمین‌های مرغوب	۲	۰/۱۳	۰/۰۶
W۳			ناپدید شدن منابع درآمد زا	۱	۰/۰۱	۰/۰۱
W۴			محدودیت زمین برای اسکان مجدد و فعالیت زراعی و باغی	۱	۰/۰۱	۰/۰۱
W۵			عدم پذیرش افراد محلی توسط شهرنشینان و روستاهای دیگر	۱	۰/۰۱	۰/۰۱

۰/۰۱	۰/۰۱	۱	عدم کارایی شدن نیروی کار محلی و عدم جذب آن‌ها در شغل‌های آتی به علت عدم داشتن مهارت فنی	توسعه	۷۶
۰/۰۱	۰/۰۱	۱	ضعیف و نابودی اقتصاد محلی		۷۷
۰/۰۱	۰/۰۱	۱	از بین رفتن صنایع دستی		۷۸
۰/۰۴	۰/۰۲	۲	از بین رفتن معیشت مبتنی بر دام		۷۹
۰/۰۴	۰/۰۲	۲	از بین رفتن نظام تولید		۷۱۰
۰/۰۶	۰/۰۳	۲	از دست دادن مالکیت زمین		۷۱۱
۰/۰۱	۰/۰۱	۱	از دست دادن رفتن درآمدهای غیر رسمی		۷۱۲
۰/۰۲	۰/۰۲	۱	کاهش درآمدو پایین آمدن کیفیت زندگی روستاییان جابجاشده		۷۱۳
۰/۰۶	۰/۰۳	۲	کالایی شدن و مصرف گرایی		۷۱۴
۰/۰۴	۰/۰۲	۲	جابجایی اجباری		۷۱۵
۰/۰۴	۰/۰۲	۲	فقدان مطالعه کاربردی در خصوص اسکان مجدد با رویکرد برنامه‌ریزی فضایی		۷۱۶
۰/۰۸	۰/۰۴	۲	پراکندگی گروه‌های خویشاوندی		۷۱۷
۰/۰۶	۰/۰۳	۲	گسسته شدن ارتباط بین مردم و نیاکان		۷۱۸
۰/۰۴	۰/۰۲	۲	افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی		۷۱۹
۰/۰۲	۰/۰۲	۱	احتمال درگیری‌های اجتماعی		۷۲۰
۰/۰۱	۰/۰۱	۱	تشدید مهاجرت‌های روستایی		۷۲۱
۰/۰۶	۰/۰۳	۲	حاشیه نشینی		۷۲۲
۰/۰۱	۰/۰۱	۱	کاهش سطح عمومی بهداشت		۷۲۳
۰/۰۶	۰/۰۳	۲	آوارگی مردم محلی		۷۲۴
۰/۰۸	۰/۰۴	۲	از بین رفتن فرهنگ بومی و تداخل اجتماعی و فرهنگی ناشی از اسکان مجدد		۷۲۵
۰/۰۸	۰/۰۴	۲	تضعیف پیوندهای خویشاوندی، شبکه غیررسمی اجتماعی و هویت فرهنگی	۷۲۶	
۰/۰۶	۰/۰۳	۲	عدم آگاهی جامعه از ارزش‌های زیستی منطقه	۷۲۷	
۰/۰۸	۰/۰۴	۲	از بین رفتن اماکن مذهبی، امامزاده ها و مساجد	۷۲۸	
۰/۰۲	۰/۰۳	۱	از بین رفتن مدارس	۷۲۹	
۰/۰۸	۰/۰۴	۲	به زیر آب رفتن قبور نیاکان	۷۳۰	
۰/۰۶	۰/۰۳	۲	از بین رفتن آثار فرهنگی	۷۳۱	
۰/۰۶	۰/۰۳	۲	از بین رفتن آثار باستانی	۷۳۲	
۰/۰۶	۰/۰۳	۲	فرد گرایی و انزوا و عدم احساس امنیت	۷۳۳	
۲/۱	۱	۹۰	جمع		

## جدول ۸. ترکیب عوامل داخلی و خارجی

عوامل داخلی		عوامل خارجی	
S (قوت)	W (ضعف)	O (فرصت)	T (تهدید)
۱/۶۰	۰/۸۶	۰/۷۸	۱/۲۹
مجموع ترکیب عوامل			
SO	WT	ST	WO
۲/۳۰	۱/۱۵	۲/۸۹	۱/۶۴

چنانچه از مجموع ترکیب عوامل با توجه به ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی بر می‌آید، میزان امتیازهای مربوط به S (قوت) و T (تهدید) بیشتر از سایر عوامل بوده و لذا باید در سیاست گذاری‌های اسکان اجباری طرح از استراتژی حداکثر - حداقل بهره برد که در این روش استراتژی‌های توسعه‌ای و ساماندهی توصیه می‌شود.

## نتیجه‌گیری

سکونتگاه‌های روستایی، نظامی اجتماعی-فضایی هستند که پایداری و فروپاشی آن وابسته به ویژگی‌های ساختاری-کارکردی است. بدین معنا که "میان ساختار و کارکرد تمام پدیده‌های جغرافیایی، از جمله روستاها، نوعی پیوند تنگاتنگ و غیرقابل انکار است

که مجموعه حاصل از آن، قابلیت‌های آن نظام را نمایندگی و تحقق‌پذیرمی‌کند (Saeidi, 2012: 5) بررسی و نتایج پرسش‌نامه‌هایی که بین سرپرستان خانوارهای محدوده مورد مطالعه از طریق ماتریس سوات انجام پذیرفت به شرح ذیل می‌باشد:

۱. ایجاد سد در محدوده مورد مطالعه به عنوان عامل بیرونی، اگرچه از نگاه سیاستگذاران امری اجتناب‌ناپذیر بوده ولی سیاست مداخله (خرید دارایی‌ها و جابجایی) برای سامان دادن به نظام اسکان متناسب با ویژگی‌های ساختاری-کارکردی روستاهای متأثر از آن نبود. لذا، مورد توجه و پذیرش روستاییان قرار نگرفته است.

۲. پیامد این سیاست چیزی جز افزایش جمعیت حاشیه نشین در شهرها، ایجاد تضادها و تنش‌های اجتماعی، مهاجرت ناخواسته افراد و سرگردانی و آواره شدن در شهرها، افزایش بیکاری در شهرها و ایجاد شغل‌های کاذب و... نبود. موضوعی که در بررسی تحقیقات مشابه مانند پژوهش برخی از پژوهش‌هایی که در پیشینه موضوع مطرح شد نیز مورد تأیید قرار گرفته است بنابراین این نتیجه با نتایج تحقیقات ذکر شده مطابقت دارد.

۳. عدم وجود نگاهی فضایی مبتنی بر پوشی ساختاری-کارکردی در این مداخله و بدون درک این مساله که فروپاشی یک نظام سکونتی بدون در نظر گرفتن ویژگی‌های ساختاری-کارکردی آن (در ابعاد اجتماعی-اقتصادی و کالبدی) از یک طرف و عدم توجه به ویژگی‌های ساختاری-کارکردی نظام سکونتی دیگر با جنبه‌های خاص) که بعضاً دارای تعارضاتی با یکدیگر هستند زمینه ساز بروز مشکلاتی در نظام فضایی ناحیه گردید، که نه تنها روستاییان پشت مخزن سدها بلکه شهروندان شهرهای ایذه، گتوند، دهدز و سایر شهرهای استان خوزستان مانند اهواز را نیز تحت تأثیر قرار داده است. این موضوع باعث نابودی و از بین رفتن بسیاری از روستاهای این منطقه از یک طرف و مهاجرت تعداد زیادی از روستاییان به شهرهای مجاور و مرکز استان از سوی دیگر شده است. از نتایج مدل سوات مشخص شد باید از راهبرد حداکثر-حداقل یا به عبارتی راهبرد اقتضایی در برنامه‌ریزی‌ها استفاده کرد. راهبرد اقتضایی برپایه بهره گرفتن از قوت‌های سیستم برای مقابله با تهدیدها تدوین می‌شود و هدف آن به حداکثر رساندن نقاط قوت و به حداقل رساندن تهدیدهاست. از آنجا که از نگاه سیاستگذاران ساخت این همه سد در استان خوزستان به دلیل نیازهای ملی و ناحیه‌ای امری اجتناب‌ناپذیر بوده است ولی سیاست مداخله (خرید دارایی مردم و جابجایی) برای سامان دادن به نظام اسکان آن‌ها متناسب با ویژگی‌های ساختاری-کارکردی آن نبوده، لذا مورد پذیرش و مقبولیت روستاییان قرار نگرفته است، پیامد این سیاست همان گونه که گفته شد، عبارت بود از حاشیه نشینی در شهرها، افزایش بیکاری در روستاها و شهرهای مهاجرپذیر و روی آوردن افراد زیادی به شغل‌های کاذب. متأسفانه عدم وجود نگاهی فضایی، مبتنی بر پوشی ساختاری-کارکردی در این مداخله و بدون درک این مساله که فروپاشی یک نظام سکونتی بدون در نظر گرفتن ویژگی‌های ساختاری-کارکردی آن در ابعاد اجتماعی-اقتصادی و کالبدی از یک سو و عدم توجه به ویژگی‌های ساختاری-کارکردی نظام سکونتی دیگر با جنبه‌های خاص که بعداً تعارضاتی با یکدیگر دارند، زمینه ساز بروز مشکلاتی در نظام فضایی ناحیه گردید که نه تنها مهاجرین درمان‌جديد احساس رضایت و خوشحالی نمی‌کنند بلکه شاهد فشارهای اقتصادی، روحی و روانی فراوانی برای آنان و حتی ساکنین شهرها و روستاهای مهاجرپذیر نیز هستیم. براین اساس سیاست‌های مطلوب نظام اسکان مبتنی بر رویکرد در چارچوب مدل (SWOT) به شرح ذیل ارائه می‌شود:

- ارائه راهبردهای تهاجمی مبتنی بر بهره‌گیری از برتری‌های رقابتی

- تعیین مهمترین فرصت‌های پیش رو به منظور رفع نقاط ضعف درونی از طریق ارائه راهبردهای بازنگری

- تعیین نقاط قوت درون ناحیه‌ای به منظور رفع تهدیدهای برون ناحیه‌ای باتاکید بر راهبردهای تنوع بخشی و ارایه راهبرد تدافعی به منظور رفع آسیب پذیری ناحیه‌ای همچون ضرورت بازنگری در تدوین قوانین مربوط به اسکان مجدد و جابجایی اجباری مردم برای انجام طرح‌های توسعه در بحث اسکان مجدد و اختصاص بخشی از درآمد آتی سد جهت توسعه منطقه.

## References

- Ahmadi Avandi, Z., Bahmayi, S., Sepahvand, A., & Lajm Orak Moradi, A. (2014). Evaluation of Social and Cultural Outcomes of the Construction Project of dam of Karoun 3. *Social Development Quarterly*, 8(3), 27-52. (In persion)
- Asayesh, H., & Amir-azodi, T. (2014). The study of the economic, social and housing effects of housing settlements (Case study of Tel-Shore and Molai Balot Kazeroun). *Territorial Quarterly*, 3(3), 36-50. (In persion)

- Campbell, B. (2013). Breaking Ground: Environmental and Social Issues of the Three Gorges Dam in China. TED Case Study. Retrived 15 December 2014 from <http://www1.american.edu/ted/ICE/chinadam-impact.html>.
- Choper, K., Leemans, R., Kumar, P., & Simons, H. (2016). Ecosystems and Human Well-being: Policy Responses. World Health Organization, P. 64.
- Darvishi, H., Azizpour, F., Rahmani Fazli, A., & Biranvandzadeh, M. (2012). Desired landscape of rural settlements based on the Seymare Dam (Case of the village of Zirtang). *Geospatial Space Journal*, 2(6), 100-116. (In persion)
- De Vos, J.A., Van, P.J.T., Hoving, E., & Conijn, J.G. (2006). Waterpas-model: A predictive tool for water management, agriculture, and environment. *Journal of Agricultural Water Management*, 86(1, 2), 187-195.
- Feldman, G., & Simlberling. ( 2003). *Rural Sustainability Indicators: Lessons Learned from Central America*. Calia, Colombia.
- Golkar, K. (2005). Appropriate Swat Technique for Application in Urban Design. *Sofeh Magazine*, Shahid Beheshti University, 41, 44-46. (In persion)
- Hossain Faisal, J., Indumathi & Pielke Sr, R. (2010). Dam safety effects due to human alteration of extreme precipitation. *Water resources research*, 46, doi: 101029/2009wr 007704.
- Khoyeh, M., Nowroozi, M., & Nowroozi, M. (2013). Study on the Changes in Employment Opportunities of Residents of Submerged Villages by Construction of Dams (Case Study: Karun 4) The First International Conference on Accounting and Management, Tehran. (In persion)
- Kimiyai, K., Maknon, R., & Mousavi, J. (2016). Assessment of Environmental Cumulative Effects of Constructing Continuous Dams on the River. Iranian Water Resources Management Conference, Volume 2. (In persion)
- Meteorological Organization of Khuzestan Province. ( 2016). Survey of Rainfall at Synoptic Station of Izeh, Tehran, Iran from 2006 to 2016. (In persion)
- Mirzai, A., Hashemi, S. Z., Heydari, K., & Mirzai, H. (2011). The social impacts of dams on the population affected by the dam, by reviewing the Great Dam Karun 3, Karun 4 and Gotvand Oliya, the first international and third international conference National Conference on Dam and Hydroelectric Power Plants. (In persion)
- Movahed, A., Kahzadi, S., & Abedinzadeh, F. (2014). Strategies for ecotourism development in Kurdistan province using swot and qspm model. *Journal of Applied Geographical Sciences*, 14(32), 182-204. (In persion)
- Philip, M. (2001). Environmental impacts of Brazil's Tucuruí Dam: Unlearned lessons for hydroelectric development in Amazonia. *Journal of Environmental management*, 27(3). 377-396.
- Rezvani, M. R., Kokbabi, L., & Mansourian, H. (2013). The Impact of Resettlement on the Quality of Life in Villages Damaged by Natural Disasters (Case Study: Zanjiran Town and Istar Township of Fars Province). *Journal of Housing and Village Environment* , 32(144), 88-106. (In persion)
- Sadeghi, H., Sidayi, S.S., & Rezvani, M. R. (2017). Environmental Impact of Residential Dams on Peripheral Rural Areas. (Case Study: Dam karoon 3 in Izeh city. *Journal of Rural Studies and Research*, 6(1), 100-117. (In persion)
- Shamsi Thani, R., & jafaei, M. (2014). Investigating the Socioeconomic Impact of SirinDreh dam in Bojnourd using the Strategic Factors Analysis Approach. National Conference on Urban Development and Architecture. (In persion)
- Statistics Center of Iran. (2006-2010). *Detailed Results of the Population Census General Survey of Khuzestan Province in*. (In persion)
- Strzepek, M., Gary W., Richard S.J., & Rosegrant, W. (2008). The value of the high Aswan Dam to the Egyptian economy. *Journal of Ecological Economics*, 66(1), 117-12.

- Surya, K., Sharma. K., Tyagi, P., Ashok, U., & Haque, M. (2008). Acta Tropica, Building small dams can decrease malaria: A comparative study from Sundargarh District. *Orissa*, 107(2), 174-178.
- Tilt, B., Braun, Y., & He, D. (2005). Social Impacts of large dam.projects:Acomparison of international case studies and implications for best Practice. *Journal of Environmental Management*, 90, S249-S257.
- William, G. (2006). Downstream hydrologic and geomorphic effects of large dams on American rivers. *Journal of Geomorphology*, 79(3), 336-360
- Wildi, W. (2010). Environmental hazards of dams and reservoirs. *Terre et Environnement*, 88,187-197.
- World Commission on Dams. (2000). Dams and development: A new framework for decisionmaking. Retrieved from <http://www.dams.org/>.
- World Bank.( 2001). Involuntary Resettlement: Operational Policy (OP) 4.12. Washington, DC: World Bank ([www.isc.senshu-u.ac.jp/~thc0456/EAHP/AHPweb.html](http://www.isc.senshu-u.ac.jp/~thc0456/EAHP/AHPweb.html)).
- Yaqoubi Farani, A., Izadi, N., & Ataei, P. (2016). Assessment of socio-ecological impacts of the construction of the Fadami dam on the agricultural development of the region. *Geography Magazine*, 43, 91-112. (In Persian)

**How to cite this article:**

Allahyari, S., Molaei Hashjin, N., Amar, T., & Rezaei, P. (2020). The explanation of the impacts and transitions of rural settlements in the dams of Khuzestan province . *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 15(3), 709-724.

[http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article\\_672816.html](http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_672816.html)

## The explanation of the impacts and transitions of rural settlements in the dams of Khuzestan province

**Sadegh Allahyari**

*Ph.D in Geography & Rural Planning, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran*

**Nasrolah Molaie Hashjin \***

*Professor Dep. of Geography, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran*

**Teimor Amar**

*Associate Professor Dep. of Geography, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran*

**Parviz Rezaei**

*Associate Professor Dep. of Geography, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran*

**Received:** 22 October 2018

**Accepted:** 16 March 2020

### EXTENDED ABSTRACT

#### Introduction

Dams also have an impact on the economy of their peripheral regions, and in many cases they bring about economic growth through supply of water for industries, agriculture, drinking, etc. (Shamsi Thani et al, 2014). Although dams create jobs in the industrial sector for the villagers, increase in income, the active participation of villagers in non-agricultural activities, etc. However, in the absence of sustainable management and planning, both before and after the creation of a barrier for the surrounding villages, more problems than Implicit immigration, changes in the jobs of villagers, reduced production and productivity of water and soil resources, and, in general, the destruction of many villages. (Khoyeh et al, 2017) Forced displacement leads to social and economic problems, including unemployment, social anomalies Such as crime, production cuts, unwanted migrations and illnesses Vanity and feelings of futility and loss of cultural backbone. Occurrence causes changes in land use patterns, water and other natural resources, and can have a negative impact on a wide range. These changes cause the villagers to suffer damages, and therefore the social, economic, cultural and networked structures are disrupted, and the provision of social services, etc., is confronted with problems. Dams of Khuzestan province Due to their specific structural and functional characteristics, the housing system is affected by the severity of their performance in a manner that only about 122 villages in the Karun 3 and Gotvand Olia dam are impacted, with 86 villages completely underwater and other communications and agricultural roads, agricultural lands and cultural heritage have been destroyed. Although it is inevitable to change the development of the housing system in the investigative area, it is important to change the system correctly and rationally (Saeidi, 1998). Initial assessments show that this intervention was based on a Uniformed and integrated (lack of systematic, integrated and complex approach), regardless of the interests and mental affiliations of the main actors of the settlement system, the people have emphasized their own interests, by adopting the policy of displacement, the economic buyers of the residents, the grounds for their exodus without providing their long-term benefits Which has had consequences for villagers, including unemployment, poverty, immigration, psychological pressures, marginalization, crime, and so on.

---

\* Corresponding Author:

Email: nmilaeih@iaurasht.ac.ir

## Methodology

The present research is based on the viewpoint of applied and descriptive-analytic descriptive and analytical methods. In this method, firstly, the status of the settlement system and intervention policies were described. Then, the effects of the policy of intervention in the settlement system were investigated. Finally, considering the strengths, weaknesses and opportunities and threats, the optimal pattern of intervention in the study area was compiled. The method of collecting information in this research is library-survey method and was used for interviewing and questioning in this research (within the framework of field method). The geographic area of this study is 122 rural settlements located at Karun 3 and Gotvand Olia dam, and the number of samples studied in the study area is 36 villages and 397 households. To determine the sample size of households, the Cochran formula has been used. To analyze the data and information and to explain the impacts of the intervention policy in the settlement system of the study area and to design the desired landscape of the settlement system, the Swat model (SWOT) and the outcome the calculations are from Excel and Select Expert.

## Result and Discussion

The study area includes 122 villages affected by Karun 3 and Gotvand Olia dams, the main occupation of these rural villages is agriculture, and some villagers are also engaged in services or government activities. The main feature of the study area is the existence of male-dominated households with a large number of children. Social adherence to old traditions and practices, and special attention for the elderly and also the dead. Forced displacement leads to the dispersion of kinship relations, the correlation between ethnicity and the increase of individualism and isolation, and consequently marginalization and the creation of a community. Forced displacement has caused physical growth and the expansion of targeted villages, but the lack or lack of educational, social and health facilities in these villages has caused residents many problems.

## Conclusion

From the results of the SWOT model, it was determined that where the policy makers made all these Khuzestan subnets unavoidably due to national and regional needs, it was inevitable that the policy of intervention (purchasing of property and movable property) to organize their settlement system was not in line with its structural-functional characteristics, but its acceptability and reciprocity Villagers are not included, the consequence of this policy is the marginalization of the cities, the increase in unemployment in the villages of migratory villages, and the bringing of large numbers of people to false jobs. Unfortunately, the lack of space is based on the structural function of this intervention, not understanding the problem of collapse The object of a residential system, regardless of its characteristics, in the economic, social and cultural dimensions of later conflicts, was the source of problems in the area's spatial system, which not only did not satisfy the refugees in the new era, but also witnessed a lot of economic, psychological and financial pressures for them and even residents of the cities and the immigrant populations.

Based on this, the preferred policies for a housing-based housing system within the framework of the SWOT model are presented as follows:

- Offering aggressive strategies based on competitive markets
- Outlines the most important opportunities for improving internal weaknesses by providing revision strategies.
- Stating intra-regional strengths to address the threats of the outermost regions through diversification strategies and defensive strategies to increase regional vulnerability, such as the need to revise the rules on resettlement and forced displacement of people to carry out development plans in the resettlement and allocation of resources Damage future revenues for the development of the region.

**Keywords:** Rural, Settlement, Compilation, Economic-Social, Forced Displacement, Khuzestan